

Afrika állatvilága

II.rész.

Állattani sorozat: 41.

1. Afrikai forróéögvi őserdő látképe

Az afrikai forróéögvi őserdők főként óriási fákból állnak, melyek között állandó hómály uralkodik. Az állati élet az ilyen őserdőkben igen szegényes.

Képünk az afrikai erdőségek egyik legszebb fajtáját a pálma-páfrány őserdőt mutatja. A látható felvétel a Viktória Nyanza Fumwe nevű szigetén készült. Itt jóval gazdagabb állatvilágot találunk. Különösen sok a madár féle. Itt él a mocsári antilop /*Limnotragus spekei*/ helyi nevén szitutunga is. Ez az antilop kitűnően alkalmazkodott a mocsári élethez. Hosszu körmös bocskor formájú lábaival ferdkívül könnyedén jár-kei az ingoványon, sőt jól is uszik, a szárazföldön azonban alig tud menni.

2. Góliátbogár /Goliathus giganteus/

Az afrikai bogarak óriása. Testhossza néha eléri a 10 cm-t is. A virágfalók /*Melitophila*/ közé tartozik és több válfaja ismeretes. Teste bársonyfekete, de torának sugaras mintázata, szárnyfedőinek a középfonal felé eső részei, valamint a fej teteje krétafehér. Fejének elején rövid tompa kétfelé ágazó szarvat visel. Nösténye kisebb és fejdisze hiányzik. Hazája Nyugat Közép-Afrika, így főként az "lefantcsontpart, Kamerun és a Belga Kongó. Tápnövénye a fészkešek közé tartozó *Vernonia* nevű magasranövő cserje. A bogár lárvája ennek a növénynek törzsében fejlődik ki. A kifejlett bogár a cserje magasan lévő virágkelyhén sokszor tömegesen található. Mivel lakóhelye miatt nehezen gyűjthető, Európában csak 1770-ben ismerték meg s egy párért 30 tallért is fizettek. A pálmabor szaga erősen vonzza, ujabban tehát úgy fogják, hogy edényekben pálmabort tesznek ki a *Vernonia* bokrok közé. Életmódjának jellegzetessége, hogy a mi rózsbogaráinkhoz hasonlóan /*Cetonia*/ repüléskor nem nyitják ki szárnyfedőiket, hanem csak azok alatt oldalt dugják ki szivárnyávos hártvás szárnyukat.

3. Antimachus lepkéje /Drurya Antimachus/

A Papilionidák egyik legnagyobbra növő faja. Szárnyainak sajátságos hosszú formája van, ami nagy hasonlóságot mutat a lepkék ősi alakjaihoz. 1782-ben fedezték fel Sierra Leone-ben. Európába az első példányt 1864-ben hozták. Fogása rendkívül nehéz, mivel a him magasan és gyorsan repül az őserdő fái fölött. Ez volt az oka annak, hogy a múlt század végefelé 500 márkát is fizettek egy-egy példányért.

4. Páva daru /Balearica pavonina/

A páva daru eredeti hazája Nyugat-Afrika, de előfordul szép számmal Kelet-Afrikában is. Feketés tollazatát fehér és veresbarna színek élénkítik. Fejének elülső része bársonyfekete, valamint csőre is. Arca alul piros, felül fehér. Fején aranysárga, feketén gyűrűzött sertetollakból álló koronát visel. Ezt időnként, különösen a násztánc idején szétterjeszti. Lassan jár, de üldözve kitartóan tud futni. Nyugat-Afrikában sok helyen diszmadárként tartják, mivel könnyen megszeli és játékos szokásaival sok szórakozást szerez gazdájának.

5. Bongó /Boccerus euryceros Ogilb/

A bongó az afrikai bozóti antilopok őserdei képviselője. Honos Libéria, Gabun és a Kongó-medence őserdeiben egészen Ugandáig. Főként a nagy folyamok melletti őserdő vagy bambuszűrűs domboldalakat kedveli. Jellemző rá sötétbarna, keresztcsikos bundája, nagy füle, erőteljes sima, kissé csavarodó szarva és hosszú bojtos farka. Kitűnő szimatu és rendkívül óvatos állat. Az őserdő sűrűjében olyan halkán, nesz nélkül jár, hogy sokszor közvetlen közletről sem lehet észrevenni. Néha séta közben leheveredik a lakott helyek közti nyílt területeken is. Az ember rendszerint ilyenkor találkozik vele.

6. Okapi /Okapia Johnstoni/

Az okapi szerkezetiileg a kihalt és a ma is élő zsiráfok közé tartozó párosujjú afrikai patás emlős. Termetét illetve hasonlít a zsiráfhoz, de ennél jóval kisebb. /Hossza: 2.25 m magassága 1.83 m/ Feje az orra felé elkeskenyedik. Homlokcsontján kupalaku dudor van, amin a bőr idővel megszarusodik. Háta vörösbarna, hasa majdnem fekete, lábait világos keresztcsikozat díszíti. Farka bojtos. A paleontológusok kimutatták, hogy nem őshonos Afrikában, hanem Eurázsia felől vándorolt be. Eleinte steppelakó volt, csak később vált őserdei állattá. Az okapit 1901-ben Johnston fedezte fel Kongóban. Igen ritka állat, melynek birtoklásáért állatkertek és muzeumok versengenek. Ma a Kongó-Uelle, Semliki folyó vidékén található, főleg az Ituri őserdőben. Szigorú védelem alatt áll.

7. Kolubusz majom vagy fehérzászlós gereza /Colubus caudatus/

A Kolubusz-majom bársonyfekete színe, hosszú fehér palástszerű oldalsőrénye és hosszú fehér farkzászlója révén a cercóf-majomfélék legszebb faja. Jellemző rá, hogy kezének csak négy ujja fejlődött ki, a hüvelykujja teljesen elkorcsosodott.

Táplálékuk leginkább levelekből, fiatal hajtásokból és vad gyümölcsökből áll. A földre alig mennek le és az ültetvényeket elkerülik. Így semmi kárt nem okoznak. Ha megrémülnek valamitől, repülésszerű ugrásokkal menekül az egész csapat, miközben fehér farkzászlója szétterpesztett fátyolként lebeg utánuk.

Jelentésüket elárulja hajnali és esti karéneik, mely a ro-ró-ró egyre hangosabb ismétléséből áll. Hazájuk a Kilima-Ndjaró

és Meru hegység őserdei. Mivel a divat kívánalmi szerint meglehetősen kiirtottak, ma még védelem alatt áll, s csak külön engedéllyel lehetősé.

8. Sárgabarkóju cercófajom /Cercopithecus callitrichus/

A keskenyorrú majmek közé tartozó cercófajmok Afrika legismertebb és leggyakrabban látható majmai. Közismert köztük a képpünkön látható sárgabarkóju cercófajom, mely főként Senegambiát, Sierra Leonét és Észak Libériát lakja. Jellegzetes rajta sárgaszínű felfelé és hátrafelé simuló pofaszakála. Teljes hossza 130 cm, ebből 76 cm jut a farokra. Sok kárt tesz az ültetvényekben, mert igen falánk.

Kelet-Afrikában leggyakoribb a kék és a közönséges cercófajom. Halálos ellenségük a leopárd, melynek megjelenését hangos visitással jelzik. Sok vadász köszöni legszebb leopárdzsákmányát a cercófajmok rémült jeladásának.

9. Hegyi gorilla /Gorilla Beringei/

A gorilla a legnagyobb emberszabásu majom. A him gorilla 1,9 m magasságot és 200 kg súlyt is elérhet. Első leírása a Hannótól a karthagói afrikai gyarmatosító expedíció vezetőjétől származik, több mint 2.000 évvel ezelőttről. A gorilla körül sok mendemonda keletkezett, de ma már teljesen ismert állat. A gorilla több válfajban a kongói őserdők és a Kivu tó vidékének lakója. A hegyi gorilla teste zömök, izmos, fekete szőrrel borított állat. Karjai hosszúak, keze, lába igen nagy, vállszélessége majdnem kétszerese az emberének. Szemöldöke erősen kidomborodik a szemefölött. Orra lapos, cimpái szélesek, füle igen hasonlít az emberéhez. Nyaka széles, izmos és rövid mellkasa domboru, karjai hihetetlenül erősek. A gorilla nomád életet él, esténként rendszerint új fészket épít. Óvatos állat s csak ritkán kerül az ember elé. Az ültetvényekben csak a száraz évszakban tesz kárt. Rokona a gabuni gorilla. /Gorilla gina/

10. Feketearcu csimpánz vagy eségé /Pan Satyrus/

A csimpánz, a gorilla és orangután után a legnagyobb emberszabásu majom. Szervezetét és értelmi képességét illetve az összes majemfélék közül legközelebb áll az emberhez.

A feketearcu csimpánz hazája Közép-Afrika őserdős vidéke. Az idős csimpánz élete legnagyobb részét a földön tölti el, ahol félig összecsupott kézfeje ujjperceire lépve ügyesen surran el a bozóton. A fiatalok viszont majdnem állandóan a fákon hucroznak. Tápláléka erdei gyümölcs és fiatal hajtások. Kerüli a lakott helyeket és az ültetvényekben semmi kárt nem tesz. Többedmagával csapatosan él. Kittenberger Kálmán a Bugoma őserdőben egy csapatban 60-80 db-t is látott. Éjszakai fészket fákra építi, ahol viszonylagosan biztonságban van a leopárdtól, Kiváncsi és tanulékony állat. Ezt tapasztalhatjuk a budapesti állatkerti csimpánzpárnál is. A moszkvai állatkertben rendszeres lélektani kutatásokat és megfigyeléseket végeznek rajta. Rokona a fehérarcu csimpánz, szintén Közép-Afrika lakója.

11. Fokföldi táj

Képünk-jellegzetes fokföldi tájat ábrázol a Hout öböl partján. A part alakulása élénken szemlélteti a tenger pusztító és építő tevékenységét. A Fokföld élővilága erősen eltér a tőle északra lévő területekétől.

12. Pápaszemes pingvin /Spheniscus demersus/

A pápaszemes pingvin Dél-Afrika nyugati partvidékeinek lakója. A többi pingvin-fajjal együtt ez is tengeri uszómadár. Repülni nem tud, mivel szárnyait csak rövid pikkelyszerű tollak borítják és csontjai is csak alig pneumatikusak. Szegycsont taraja ennek ellenére kifejlődött, mivel szárnyait repülés helyett úszásra használja. A szem körüli rész, háta és szárnya fekete. A szárnytöveket a nyakig felhuzódó két ujjnyi széles hullámos fekete csik köti össze. Többi tolla fehér. Csőre és lábai szintén feketék. A pingvinek lába annyira hátul izül, hogy az egész test függőlegesen áll. A lábak inkább uszó, mint járólábak, s ezért a pingvinek ide-oda dülöngélve totyognak. A vízben rendkívül ügyesen usznak. Táplálékuk főleg kisebb halak és apróbb tengerparti állatok.

13. Fokföldi földimalac /Orycteropus capensis/

A földi malacok a csövesfoguak rendjébe tartozó afrikai emlősök. Közép- és Dél-Afrika homokos steppéin élnek. Összesen 6 fajuk van. Legismertebb a fokföldi és az etiópiai földi malac. Képünk az előbit mutatja be.

A földimalac feje megnyult és kis ormányban végződik. Erős farka közepes hosszúságú. Az egész állat kb 2 m hosszú. Füleik igen megnyultak. Ujjain pataszzerű ásókarmok vannak. Nyelve hosszú, messzire kiölthető és ragadós nyállal borított. Ezzel szerzi meg természetből és hangyákból álló táplálékát. Fogazata hiányos. Mindössze 4-5 zománc és gyökérnélküli hátsó foga maradt meg. Ezeknek dentinállományán vékony cső (pulpa) húzódik végig. /Innen ered a rend neve/ A nőstény egyszerre csak egy fiat szül. Veszély esetén lapátalaku karmaival hihetetlen gyorsan a földbe ássa magát.

III. Madagaszkári régió

Madagaszkár és a Kelet-Afrikai szigetek állatai

14. Madagaszkári táj

Madagaszkár Afrika legnagyobb szigete. Afrikától a 400 km széles Mocambique csatorna választja el. A sziget több mint 1500 km hosszú. Legnagyobb szélessége 600 km. Területe: 600.000 km². Nyugati része alföld, keleti részét azonban egy keskeny, lagunás parti szegélyt kivéve hegyek borítják. A hegyek legnagyobb magassága eléri a 2880 m-t. A sziget közel fekszik az egyenlítőhöz és így jelentős részét őserdő borítja, de a délkeleti részét száraz, stepes vidék.

Madagaszkár élővilága sokkal közelebbi rokonságot mutat India, mint a sokkal közelebb lévő Afrika élővilágával. Lakosága is valószínűleg óceániai eredetű.

Képünk az őserdővel borított alacsony hegyvidék egyik folyóját ábrázolja, partján kókusz pálmákkal és a vízbe érő gyökérzetű mangróvékkal.

15. Közönséges kaméleon /Chamaeleon vulgaris/

A kaméleonok bizonyos mértékben a gyíkokhoz hasonló hüllők, de mivel teljesen a faágakhoz való életmódhoz alakultak át, testük, különösen nyelvük alkotása erősen eltér az előbbiektől.

Fent sisakba laposodó fejükön nagy szemek vannak, de ezekből az igen fejlett szeméjkek miatt csak a pupilla látható. Szemeiket egymástól teljesen függetlenül tudják mozgatni.

Hosszu lábaikon kapaszkodásra alkalmas összenőtt ujjaik vannak. Hosszu bunkósvégű nyelvük messzire kiölthető, a villámgyors rovarfogó szerszám. Bőrükön pikkelyek helyett csak szemcsék vannak. Külső hatásokra színük rendkívül gyorsan változik a narancssárgától a feketéig. A színváltoztatást a bőrükben lévő kétféle festékszemcsék gyors mozgatásával érik el. Farkuk hosszú, amit rendszerint spirálisan felcsavarnak. Legtöbb fajuk a trópusi Afrika lakója, de egyes fajaik, mint pl. a képen látható közönséges kaméleon /Chamaeleon vulgaris/ a Földközi-tenger mellett is elterjedt. A madagaszkári óriás kaméleon /Chamaeleon Oustaletti/ nagysága eléri a 60 cm-t is.

16. Közönséges maki, vagy katta maki /Lemur catta/

A közönséges maki a félmajmok alrendjébe tartozó fánlakó állat. Hazája Madagaszkár. Teste 35-40, farka 45-50 cm hosszú. Arcoköpenyája megnyult, bundája gyapjas, sűrű. Szőrzete a hátán hamuszürke vagy vöröses, farka sárgás és fekete keersztcsikozatu. Arca, füle és hasa fehéres, szeme körül fekete gyűrűt láthatunk. Nagy csapatokban ugrál fáról-fára. Nevét hasonló hangzásu hangjától kapta. Főként gyümölcsökkel és rovarokkal táplálkozik.

A közönséges maki rokona a tarka maki, szintén Madagaszkáron él.

17. Véznauju karmosmaki /Daubentonia madagascariensis/

A Daubentonia, régebbi nevén Chiromys a karmosmakifélék családjának egyetlen ismert faja, mely a madagaszkári őserdők jellemző kis emlős állata. Mellső lábának karomban végződő ujjai igen hosszúak. Középső ujja feltűnően vékonyabb, gyűrűs ujja sokkal hosszabb a többinél. Fogazata hiányos és satnya. Fülei nagyok, hatalmas farka bozontos. Lusta éjjeli állat. Főtápláléka a bambusz és cukornád szárának puha bele, melyet vézna középső ujjával kapar ki a szár belsejéből, de szükség esetén megeszi a rovarokat is.

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál, Budapest

Felelős vezető: Heitter Imre

8-2319-317

